

וּכְלֵי מַאֲמֵינֵיהֶם עָלוּן שְׁבוּעֵי מִבֵּית 'בְּנֵי אֲמוּנִים'

מֵאוֹצְרוֹת אֲמוּנִים

פְּנִינֵי אֱמוּן וּתְפִלָּה בַּפְּרֻשָּׁה

לְהַסְמִיךְ 'אֱלֻמֵיכֶם' לְאֵמֶת'

"וַיִּקְחֵם קֶרֶחַ" (טז א)

דָּרַשׁ מֶרֶן הַחֵתֶם סוֹפֵר:

"וַיִּקְחֵם קֶרֶחַ" - בְּגִמְטְרִיָּה 'אֵמֶת' (עם הַפִּזְלָה). מִסְמִכוֹת מְלִים אֵלּוּ לְמִלִּים הַמְּסִימוֹת אֶת פְּרֻשֵׁת שְׁלַח: "אֲנִי ה' אֱלֻמֵיכֶם", נוֹכַח לְלַמֵּד רֵמֵז לְתַקְנַת חֻקִּים (בְּרִכּוֹת ז' א) בְּנוֹגַע לְקִרְיַאת שְׁמַע, לְהַסְמִיךְ אֶת תַּבַּת 'אֵמֶת' הַפּוֹתַחַת אֶת תְּפִלַּת 'אֵמֶת וְיָצִיב וְנִכּוֹן, לְפָסוּק 'אֲנִי ה' אֱלֻמֵיכֶם' הַמְּסִים אֶת פְּרֻשֵׁת צִיּוֹת שְׁלִפְנֵיהָ.

קָבַר 'צְפוּנוֹת' עַמּוּן כּוּ, מִכַּת"ל רַבִּי מֹשֶׁה נֹבֻמוֹסְטָאן מְלַמֵּד הַחֵתֶם סוֹפֵר

עַל מֶה הַתְּפִלָּה יַעֲקֹב?

"וַיִּקְחֵם קֶרֶחַ בֶּן יַעֲקֹב בֶּן קֵהֶת בֶּן לֹוִי" (טז א)

"וְלֹא הִזְכִּיר: 'בֶּן יַעֲקֹב', שֶׁבִקֵּשׁ רַחֲמִים עַל עַצְמוֹ שְׁלֵא יִזְכַּר שְׁמוֹ עַל מַחְלָקָתָם" (רש"י).

יֵשׁ לְהַבִּין: הֲלֹא הַכֵּל יוֹדְעִים שְׁלֹוֹ הוּא בֶּן יַעֲקֹב, וּמָה הוֹעִילָה תְּפִלַּת יַעֲקֹב זֶה?

פֶּרֶשׁ רַבִּי יוֹסֵף פִּימֵר רַבֵּה שֶׁל סְלוּוָצְקַ:

לֹא עַל כְּבוֹדוֹ הַתְּפִלָּה יַעֲקֹב, כִּי אִם עַל גּוֹרֵל בְּנֵי בְנֵי, קֶרֶחַ וְעֵדְתוֹ. שֶׁהִרִי אֵין לְדַמוּת עֲנִישׁוֹ שֶׁל חוּטָא הֵבֵא מִמִּשְׁפַּחָה מִיַּחֲסֵת וּמִכְבֻּדָת, לְעִנְשׁוֹ שֶׁל חוּטָא שְׁגָדַל בְּמִשְׁפָּחָה זְוִיָּה. וְהִרִי הַדְּבָרִים מְדַקְדָּקִים בְּנֶסֶח תְּפִלָּתוֹ: "שְׁלֵא יִזְכַּר שְׁמוֹ עַל מַחְלָקָתָם", כְּלוֹמֵר: שְׁלֵא תַתּוֹסֵף עַבְדַּת הַיּוֹתֵם נוֹשָׂאִים אֶת שְׁמוֹ, כְּצֶאֱצָאֵיו שֶׁל יַעֲקֹב, עַל עֵיוֹן הַמַּחְלָקַת שֶׁהֵנָּה כְּבָר נְגוּעִים בּוֹ, וְתִגְרַם לְהַחֲמֵר עֲנִישׁוֹ.

דְּרָשׁוֹת וּבִאֵרוֹים לַתּוֹרָה לְרַבֵּנוּ יוֹסֵף מְסֻלוּוָצְקַ אַכּוּ, אִם כְּבָר נִזְקַק יַעֲקֹב הַתְּפִלָּה עַל עֲנִיָּה שֶׁל מַחְלָקַת קֶרֶחַ וְעֵדְתוֹ, מִפְּנֵי מֶה לֹא הוֹסִיף וְהַתְּפִלָּה שֶׁתּוֹפֵר וְתַתְּבַטֵּל מַחְשַׁבְתָּם?

בְּאֵר רַבִּי מֹשֶׁה לְנִדְיָסְקִי רֹאשׁ יְשִׁיבַת רֹאדִין:

יָדַע יְדַע יַעֲקֹב כִּי תְּפִלָּתוֹ עַל בְּטוֹל הַמַּחְלָקַת לֹא תִתְקַבַּל; הוּא מַחְלָקַת הַיָּתֵה וְתַהִי תַמִּיד שֶׁיִּשְׂרָאֵל, וְאֵין בְּנִתּוֹן לְעוֹקְרָה מִן הָעוֹלָם. לְפִיכָּא לְבַקֵּשׁ כִּי אִם שְׁלֵא יִהְיוּ שְׁמוֹ מְעִרֵב בְּתוֹכָהּ.

הַחֲפֵץ חַיִּים - תִּיּוֹ וּפְעִלּוֹ ח"ג עַמּוּ תַתַּסֵּא

כָּל הָעֵדָה כְּלָם 'קִדְיָשִׁים'

"כִּי כָל הָעֵדָה כְּלָם קִדְיָשִׁים" (טז ג)

מַעֲשֵׂה גִבּוֹר שֶׁהִדְמּוֹ לְבֵית הַפְּנִסֵת הַגְּדוֹל בְּקִיב תּוֹקֶפָה קִצְרָה לְאַחַר כִּיִּים מִלְחַמַת הָעוֹלָם הִרְאוּשׁוֹנָה. לְרַב פְּלִיאָתוֹ, הָיָה בֵּית הַפְּנִסֵת הַגְּדוֹל רִיק בְּרֶבּוּ, וְאֵף מִתִּי הַמַּעַט הַמַּתְּפַלְלִים שֶׁהָיוּ בּוֹ, אֲמָרוּ כְּלָם קִדְיָשִׁים יְתוּם בְּסִיּוּם הַתְּפִלָּה.

עַמֵּד אוֹתוֹ רַב וְתַהֵה בְּחַשְׁשׁוֹ: "מִי יוֹדַע שְׁמוֹ אַעֲבֵב מֵאֲרֵעוֹת הַמְּלַחְמָה לֹא נוֹתְרוֹ בְּעִיר כִּי אִם מִתִּי מַעַט, וְאֵלּוֹ אוֹמְרִים קִדְיָשׁ בְּעִבּוֹר קְרוֹבֵיהֶם?".

מִשְׁשָׂאֵל עַל כָּךְ אֵת פִּי הַגְּבָא, הַשִּׁיבוּ הֵלֶּה בְּמִבְּוּכָה: "לְדַאֲבוּנֵי, כִּךְ הוּא מִנְהַגָּם שֶׁל בְּנֵי עִירָנוּ כִּיִּים; לְתְּפִלָּה בְּאִים רַק הַחֲכִימִים בְּאֵמִירַת קִדְיָשׁ עַל קְרוֹבֵיהֶם, וְכָל הַיָּתֵר עִסּוּקִים בְּמִלְאָקְתָם...".

מִשְׁשָׂמַע זֹאת הַפְּטִיר הִרְבַּ בְּאַנְחָה: "עַל כֵּן גִּבּוֹן זֶה אֲפִשֶׁר לְקַרֵּא אֶת הַפְּסוּקִים: 'כִּי כָל הָעֵדָה כְּלָם קִדְיָשִׁים' - אֵין בְּהֵם אֵלָּא 'בְּעִלֵי קִדְיָשִׁים'...".

יְרֵם יִשְׂרָאֵל [לְרַ"י בּוֹדְנִשְׁטֵיין מְפֻלּוֹנְסַק] עַמּוּ מַד

קֶרֶחַ לֹא עִרַךְ 'חֻשְׁבוֹן נֶפֶשׁ'

"כִּי כָל הָעֵדָה כְּלָם קִדְיָשִׁים" (טז א)

"וְהוּא הָיָה מִתְּכַוֵּן לְדַחוּתָם, שְׁמָא יַחְזְרוּ בְּהֵם" (רש"י).

אָמַר רַבֵּנוּ פִּינְחָס מְקוֹרִיזִי:

בְּדַבְּרֵי רַמְזוֹ רַש"י: לְדַבְּרֵי הַזֶּהר בַּפְּרֻשָׁתָנוּ (קַעֲח א): "מִי שֶׁהוּא בְּעַל חֻשְׁבוֹן הַנֶּפֶשׁ [מְאִרֵי דְחוּשְׁבָנָא] כְּכֹל לִילָה שְׂרָם שִׁישְׁכָּב וְיִישָׁן עֲלָיו לְעִשׂוֹת חֻשְׁבוֹן עַל הַמַּעֲשִׂים שֶׁעָשָׂה כָּל אוֹתוֹ יוֹם, וְיִשׁוּב בְּתִשְׁבּוּבָה עַל חֻטָּאֵיו וּיְבַקֵּשׁ רַחֲמִים...".

הַסְּבָּה שֶׁעָצַתוֹ זֶה שֶׁל מֹשֶׁה לֹא הוֹעִילָה, הַיָּתֵה מִשׁוּם שְׁקוּחַ כְּלָל לֹא הֵלֵךְ לִישׁוֹן אֵלָּא, "כָּל הַלֵּילָה הַהוּא הֵלֵךְ אֶצֶל הַשְּׂכִבְטִים וּפְתָה אוֹתָם... (רש"י לְהֵלֵךְ פִּסִי יוֹ)."

אֲמָרֵי פִּינְחָס

רֵזֵי אֲמוּנִים

מִרְמִזֵי אֲמוּנֵי בַּפְּרֻשָּׁה

הַסּוֹד הַמְּכֻסֶּה בְּאֵמוֹן

"וְהִנֵּה כֶּסֶהוּ הָעֵנָן וַיִּרְא כְבוֹד ה'" (טז ב)

"כֶּסֶהוּ" בְּגִמְטְרִיָּה 'אֲמוּנֵי'. וְהִנֵּה, בְּתַקּוּנֵי הַזֶּהר (ט א) מוּבָא כִּי 'אֲמוּנֵי' הֵנָּה בְּגִמְטְרִיָּה שֶׁל שְׁנֵי הַשְּׁמוֹת - הַגִּי'וּהָ וְאֲדוּגִי'וּתָהּ. וְנִתֵּן לְפִרְשׁ כִּי סוֹד זֶה נִרְמַז כְּאֵן: "וְהִנֵּה כֶּסֶהוּ הָעֵנָן" - סוֹדוּתִיהָ שֶׁל תַּבַּת אֲמוּנֵי מְכֻסִּים וְכִמוּסִים, אוֹלָם הַמְּקַפֵּיד עַל עֲנִיָּתָה בְּכּוֹנֵה פְּתֻחָהּ, זֹכֵה וְהֵנָּם מִתְּגַלִּים לוֹ - "וַיִּרְא כְבוֹד ה'" בְּשִׁנֵּי הַשְּׁמוֹת הַכְּלוּלִים בָּהּ.

פְּרֻשָׁאוֹת לְחֻקְמָה עַמּוּ צַט

הַגְּדוֹל מִחֲבֵרוֹ - עֵנָּו מִחֲבֵרוֹ

"הַמַּעַט מִכֶּסֶף כִּי הַבְּדִיל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲתֶכֶם מַעֲדַת יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב אֲתֶכֶם אֵלָיו לְעִבַד אֶת עַבְדַּת מִשְׁכַּן ה'... וּבִקְשֶׁתֶם גַּם כְּהֵנָּה" (טז ט-י)

לְכַאוּרָה צְרִיכָה הַיָּתֵה הַתּוֹרָה לְכַתֵּב: 'הַמַּעַט לְכֶסֶף, וְהַמַּעַט לְשׁוֹן: 'הַמַּעַט מִכֶּסֶף'?

פֶּרֶשׁ רַבֵּנוּ פִּינְחָס הַלְוִי הוֹרּוּבִיץ בַּעַל הַהַפְּלָאָה: כְּכֹל שֶׁהָאֲדָם גְּדוֹל וּמְכַבֵּד יוֹתֵר, כֵּן גְּדוּלָה חוֹבְתוֹ לְהַשְׁפִּיל וְלְהַכְנִיעַ עַצְמוֹ לְפָנָיו ה', כְּמוֹכָא בְּגִמְטָא (בְּרִכּוֹת ל"ד ב): בְּעוֹד הָאֲדָם מִן הַשְּׁוֹרָה מִשְׁתַּחֲוֶה בְּתְּפִלַּת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה רַק בְּבְרִכּוֹת 'אֲבוֹת' וְיִמּוּדֵים - בְּתַחֲלָתוֹ וּבְסוּפּוֹ, הַכֵּהן הַגְּדוֹל, לְרַב גְּדוּלָתוֹ, הָיָה מִשְׁתַּחֲוֶה בְּנוֹסֵף בְּסוּף כָּל אַחַת מִבְּרִכּוֹת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, וְאֵלּוֹ הַמְּלָךְ שֶׁכְּבוֹדוֹ גְּדוֹל מְכֻלָּם, הָיָה מִשְׁתַּחֲוֶה אֲף בְּתַחֲלָתוֹ.

זוֹהֵי טַעַמַת מֹשֶׁה לְעַדַת קֶרֶחַ: "הַמַּעַט מִכֶּסֶף... - וְכִי כְּבָר מַעֲטָתֶם מְכַבּוּדְכֶם כְּרֵאוּי לְמַעֲמַד הַגְּדוֹל שְׁאִיתֶם לוֹ כְּלוּיִים, עַד שֶׁהֵנָּכֶם מְבֻקָּשִׁים עֲתָה, לְעַלּוֹת בְּדַרְגָּה וּלְשַׁמֵּשׁ בְּכַהֲנָה?"

פְּנִים יְפוֹת'

תְּפִלָּה מִתְּקַנַּת מַחְצָה

"אֵל תִּפְּן אֶל מִנְחָתָם" (טז ט)

בְּשֵׁם רַבֵּנוּ חַיִּים וַיְטַל הַנּוֹבֵא כִּי נִשְׁמוֹת דָּתוֹ וְאֲבִירִים הַתְּגַלְּלוּ בְּשִׁנֵי הַפְּרִים שֶׁהִקְרִיבוּ בְּהַר הַפְּרָמִל בְּזִכּוֹת הַנּוֹדַע שֶׁהָיָה בֵּין אֱלֹהֵי הַנְּבִיא לְנְבִיאֵי הַבַּעַל; נִשְׁמַתוֹ שֶׁל דָּתוֹ הַתְּגַלְּלָה בְּפִרוֹ שֶׁל אֱלֹהֵי הַנְּבִיא, וְנִשְׁמַתוֹ שֶׁל אֲבִירִים - בְּפָרֶם שֶׁל נְבִיאֵי הַבַּעַל, וְעַל יְדֵי קִדְוֵשׁ שֵׁם שְׁמִים שֶׁנִּעְשָׂה בְּהֵם נִתְקַן חֻטָּאֵם.

הוֹסִיף וְאָמַר מֶרֶן בַּעַל 'שִׁבְט הַלְוִי':

אֲף כִּי בְּאוֹתוֹ מַעֲמַד נִתְקַן חֻטָּאֵם, כְּכֹל זֹאת הוֹעִילָה בְּקִשְׁת מֹשֶׁה: "אֵל תִּפְּן אֶל מִנְחָתָם" וְגִרְמָה לְכָךְ שֶׁרַק 'מִנְחָתוֹ' שֶׁל דָּתוֹ (נִשְׁמַתוֹ שֶׁהַתְּגַלְּלָה בְּפִרוֹ שֶׁל אֱלֹהֵי) הַתְּקַבְּלָה וְנִתְקַנָּה בְּשִׁלְמוֹת בְּעַלּוֹת הַפֶּר הַשְּׁמִימָה, וְאֵלּוֹ 'מִנְחָתוֹ' שֶׁל אֲבִירִים לֹא נִתְקַנָּה בְּשִׁלְמוֹת, וְכִפִּי שְׁאֲמָרוּ חֻקְמִים (דְּבִיר א א): "תְּפִלָּה עוֹשֶׂה מְחֻצָּה".

חֻסֵּד לְאֲבִירֵים [לְרִיא אֲוִלְאִיל] מַעֲנָן א נְהָר כּוּ; פְּרֻדֵס יוֹסֵף הַחֲדָשׁ

תְּפִלָּה שְׂאִינָה שְׁגוּרָה

"הִרְמֹנוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת וְאֶכְלָה אֶתֶם פְּרָעֵה וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם" (טז ז)

מִפְּנֵי מָה בְּפִעֵס הַזֹּאת לֹא הַתְּפַלְּלוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּעִבּוֹר הָעֵדָה, כְּפִי שֶׁהַתְּפַלְּלוּ לְעִיל (טז כא), כִּאֲשֶׁר אָמַר לְהֵם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּנֶסֶח כְּמַעַט זֶה: "הַבְּדִלוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת וְאֶכְלָה אֶתֶם פְּרָעֵה?"

פֶּרֶשׁ בַּעַל הַטּוֹרִים:

אֲף עַתָּה בְּקִשׁוֹ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לְהַתְּפַלְּלָה, אוֹלָם נִוְכַחוּ מִיָּד לְרֵאוֹת שְׂאִין הַתְּפִלָּה שְׁגוּרָה בְּפִיהֶם, וְכִיּוֹן שֶׁכָּךְ הִבִּינוּ שְׂאִין הִיא מְקַבְּלַת לְפָנָיו הַמְּקוּם, כְּדַבְּרֵי רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא (בְּרִכּוֹת ל"ד ב): "אִם שְׁגוּרָה תְּפִלַּתִּי בְּפִי יוֹדַע אֲנִי שֶׁהוּא מְקַבֵּל [שֶׁהַחוּלָה יְחִינָה], וְאִם לֹא יוֹדַע אֲנִי שֶׁהוּא מְטַרֵף [שֶׁהַחוּלָה יְמוֹת]".

וְאִכּוּ, מִשְׂרָאָה מֹשֶׁה כִּי כָךְ הֵם פְּנֵי הַדְּבָרִים, הוֹרָה מִיָּד לְאַהֲרֹן: "קַח אֶת הַמַּחְתָּה... וְכַפֵּר עֲלֵיהֶם כִּי יֵצֵא הַקְּצֵף מִלְּפָנָיו ה' הַחַל הַנְּגָף" (טז ז).

בְּיוֹם ד' ז' בְּתַמּוּז יוֹחֵל יוֹמָא דְהַלּוּלָא שֶׁל הַרְבִּי **בַּעַל 'לֵב שְׁמַחָה' מְגוּר זִי"ע.**
הַרְבִּי זָצ"ל חֲבִב וְיָקָר עַד מְאֹד אֶת מִצְוֹת עֲנִיַת אֲמוּן, וְכֵךְ אָמַר 'לֵב שְׁמַחָה' פֶּר' כִּי תַבֵּא):
"אֵיתָא בְּמִדְרָשׁ (דְּבָרִים רַבָּה ז א): 'אֵין גְּדוֹל לְפָנָיו הַקְּדוֹשׁ כְּרוּךְ הוּא יוֹתֵר מֵאֲמוּן שִׁישְׂרָאֵל עוֹנִים, אוֹלֵי צְרִיךְ הָעוֹלָם לְהַתְּעוֹרֵר יוֹתֵר, וּלְיַדַע גְּדֵל חֲשִׁיבוֹת וּמַעֲלַת עֲנִיַת אֲמוּן, הָעוֹלָם אֵין יוֹדְעִים בְּמָה זְכוּ [וְאוֹס מִפֶּאֶרְמָאגִּט], דְּכָר גְּדוֹל כְּזֶה כְּעִנִּיַת אֲמוּן...".

איננו יודעים במה זכינו...

תענה אמונים

מבט על סדר התפלה

קריאת שמע - פרישת 'יהיה אם שמע' (יב)

חנוך לתורה מגיל הניקוח
בשונה מרב המצוות, אשר אין חובה להרגיל את הקטן לקיימן בטקס הגיע לגיל חנוך, התייחדה מצוות האב ללמד את בנו תורה, שהיא מתחילה מגיל קטן ביותר. וכלשון הספרי: "כש'התינוק מתחיל לדבר".

בלשון יחיד: "בשבתך... ובקרבך... ובשבתך ובקרבך?"
תשובות רבות נתנו לכך, להלן יובאו מקצתן:
א. המקביל רבי מרדכי הכהן מחכמי צפת בתקופת האר"י הקדוש, פרש: לאחר שהורחה התורה לאב: "ולמדתם אתם את בניכם" - צווי המתחייב לבנים וכן לתלמידים שנקראו 'בנים'. המשיכה ואמרה, כי אם יקיים האב צווי זה, אזי למועד של הבנים והתלמידים יקראו לזכותו, וככבוד ימשיך האב "לדבר בך" - בדברי התורה: "בשבתך בביתך" - בעולם הזה, "ובלכתך בדרך" - לבית עולמה, "ובשבתך" - שבכל פעם שיאמרו דבר בשמך, יהיו שפתותיך דובבות בקרב, "ובקומך" - זכות זו תעמד לך לתחית המתים.

ב. הכתב סופר¹ (עקב) באר: התורה באה ללמדנו את הדרך הנאותה שבאמצעותה נוכל להעניק חנוך אמתי ונצחי לילדינו: אין די בכך שבהמצאם בסמוך אלינו ידבקו בדרך התורה ומתוך יראתם מאתנו; עלינו להאחיב עליהם את התורה ולחבבה על לבם, באופן שימשיכו לדבק בה אף כשיענינו אינן צופות בהם.

על פן דקדקה התורה וכתבה: "ולמדתם אתם את בניכם לדבר בם", וכיצד תדעו אם עשיתם זאת באופן הנכון? אם גם "בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשבתך ובקומך" - בזמנים שעיניך אינן פקוחות עליהם, גם אז ימשיכו להגות בתורה. אם אכן כן, אות הוא כי הנכחם אותם בדרך הנכונה.

כך מספר על הגר"ח מבריסק, שהיה נוהג לשלח את בניו לשליחיות שונות וזקא בשעה שהיו שקועים בעמק העיון, וזאת כדי להרגילם שלא להסיח דעת משקיעותם בלמוד אף בהיותם טרודים בטרח הדרך (חנוך ישראלי ח"ב ע"ב).

והרי הדברים תואמים למה שהעיר הרמב"ן בפרושו לתורה, כי בפרט זה מצינו חלוק בין פרישה ראשונה של קריאת שמע לפרישה שניה: בפרישה הראשונה מורה לנו התורה ודברת בם, שאנו עצמנו נדבר בדברי התורה, אולם בפרישה השניה היא מוסיפה ומצוה אותנו: "ולמדתם אתם את בניכם לדבר בם", כלומר, לא די בכך שתלמדו את בניכם את התורה, עליכם להאחיב אותה עליהם, עד שמרב חשקם ואהבתם יצאו מאליהם לדבר ולעסוק בה בכל רגע פנוי.

ג. בעיון תפלה² (אוצר התפלות) פרש, כי פסוק זה הנו הוראה מיוחדת לאב, שאף אם הוא שוכר לבנו מלמד כמנהגו של עולם, בכל זאת לא יסיח דעת מלחנכו ולא לפו בינה בעצמו בכל זמן פנוי שייכל לעשות זאת, כגון: "בשבתך בביתך, ובלכתך בדרך, ובשבתך ובקומך" - את שעות הפנאי הללו יקפיד האב לנצל לטובת למוד עם בנו, כפי דרגתו והשגתו.

ובעל 'שבט מיהודה'³ (דורש לשבת הגדול) הוסיף ואמר בדרך צחות, כי פני שאמרו בנבואה (ברכות י"א): "כל הקורא קריאת שמע בלא תפלו, כאלו מעיד עדות שקר בעצמו", כך כל מי שקורא קריאת שמע, ואינו מלמד את בנו תורה כאלו מעיד עדות שקר באמרו: "ולמדתם אתם את בניכם".

עוד מצינו בנבואה (ספד מב א) לגבי חובת האב כלפי בניו: "... וידע לדבר, אביו מלמדו תורה... תורה מאי היא: 'תורה צוה לנו משה מורש' קהלת יעקב". וכן פסק הרמב"ם (תלמוד תורה א ו): "מאימתי אביו חייב ללמדו תורה, משיחיל לדבר מלמדו תורה: צוה לנו משה ושמע ישראל, ואחר כך מלמדו מעט מעט פסוקים פסוקים עד שיהיה בו שש או שבע...".

ובמסכת קדושין (א ל) אמרו: "שכל המלמד את בנו תורה, מעלה עליו הכתוב כאלו למדו לו ולבנו ולבן לבנו עד סוף כל הדורות... כל המלמד את בנו תורה, מעלה עליו הכתוב כאלו קבלה מהר סיני".

לא לחנם אמרו פן זקא ביחס לחובת האב כלפי בנו, וכפי שאמרו בשם האדמו"ר מהרי"ד ממעילוז: מה שהאב מלמד את בנו בחדש אחד אין המלמד יכול ללמדו בחדשים, שכן אם התורה צוהה "ולמדתם אתם את בניכם, בודאי שכחו של האב יפה בלמודו בנו וימר מפל אדם אחר, וסגולה היא שהתורה תפריה ותרגה בו (דא"ש גולת אריאל עמ' 241).

חנוך לעניית אמן

כאן המקום לצנן שמצינו מצוה נוספת שחובת החנוך לגביה מתחילה מגיל קטן ביותר, הלא היא מצוות עניית אמן, וכפי שפסק הרמב"ם (מכילתא): "וילמד בניו הקטנים שיענו אמן, כי מיד שהתינוק עונה אמן, יש לו חלק לעולם הבא".

מקור דברי הרמב"ם בדברי הגמרא (סנהדרין פ"א ע"ב): "קטן מאימתי בא לעולם הבא? שתאמר משום רבי מאיר: משיעה שיאמר אמן, שנאמר (שעיה כ"ב): 'פתחו שערים ויבא גוי צדיק שמר אמנים', אל תקרי 'שומר אמונים' אלא שאומר 'אמן'".

וכך כתב החפץ חיים⁴ בענין זה: "יחיד אחרי מלפדים הנודעים לממחים באמונתם וידיעים לראי ה' ומקדקים במצוות ובמילי דרבנן, שהיו האבות בטוחים בהם שייחנכו את בניהם באהבת תורה ויראת שמים, במוסר ובמדות טובות. ושיגורו להרגיל את הבנים במשמרת המצוות והמנהגים לפי דרכם, כגון בכרפת הנהגים ובעניית אמן... באופן שההרגל מלמדתם יהיה בהם לטבע שני עד שגם כי יזקינו לא יסורו ממנו" (חומת הדת' חמית הספר אות ב).

שנוי הכתוב מיוחד לרבים
רבים מהמפרשים תמהו: מפני מה פתח הכתוב בלשון רבים: "ולמדתם אתם..." וסיים

מעשה אמונים

ספור שבועי על אמן ותפלה

אמן בקול נעים

"אבבא... אנני רוצצה לללכתת לבבבית הנכנסתת...", בקש יוס'לה פעמל ובהתנשפות והשפיל את עיניו מבושה ומעצמת המאמץ.

אביו התבונן בפניו היגעות של בנו, ולבו נחמץ למראהו המיסר. יוס'לה בנו יקירו! יוס'לה שהחל לדבר בטקס מלא לו שלוש, ומאז פיו לא הפסיק לשפע דברי חכמה. כעת, התקשה הוא להוציא אף את הקצר שבמשפטים. דבורו היה פרוז בקושי רב ובזיון מחמת גמגומו הבלתי פוסק.

יוס'לה הילד המכשר והפסח, היה הניב על הרוי ועל מלמדו, מצטיין בלמודיו ונושא חן בעיניו כל. מעולם לא נגלו אצלו בעיות, לא בתחום הפורמלי ואף לא במישור החברתי. יוס'לה היה ילד למופת ולדגמה. ילד של נחת.

באחד הימים, ללא התרעה מקדמת, חייב השתנו בן רגע. יוס'לה, החל לכתע - לגמגם. תחת שטיפי דבוריו הרהוטים, יצאו מפיו קטעי מלים ושברי הברות.

בתחלה התלבטו ההורים המפתיעים, האם הגורם לגמגומו הוא מתח מהבחנן החדשי בתלמוד תורה, או שמא השפעת שפיקה אותו בשבוע שעבר, נותנת עזו את אותויה עד ההחלמה הסופית. הם לא העלו על קצה דעתם, שהגמגום הנורא ימורא ללוותו, ישבש את סדר יומו ואף עלול להחריף.

אבל כשהגמגום המשיך ואף גבר והתמיד, החלו ההורים המסורים ללדאג, לתמה ולהתפלל.

וכך, בין הממתנים הרבים על מפתן ביתו של רבנו הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א, על מדרגות הבית המפורסם ברחוב רשב"ם, עמד האב המדאג כשפיו ממלמל ברגש פרמי תהלים להילחת בנו הקור.

בימים האחרונים הוא הדיר שנה מעיניו והתעץ עם כל מי שרק יכל: הוא שאל לעצתם של ממחים בתחום, התקשר בהכנותם של עסקנים רפואיים לטובי הרופאים ואף הדפיץ על דלתות מחנכים בכירים ובעלי נסיון. המולץ לו על טפולים רפואיים נורמטיביים ואלטרנטיביים, וראשו נמלא בהמלצות של שמות מטפלים שונים בעלי הוכחות ושאנים.

והנה, לאחר שאסף שלל עצות ותחבולות, הוא עמד והמתין לקבל הכרעה ועצה משר התורה. בקש הוא להיות בטוח בהחלטה בנוגע לשפול שיכרס לבנו והצעדים שיקטס להחלמתו.

תורו הגיע. הוא עמד לפני עיניו המקשיבות של ר' חיים, ובהתרגשות ורעד פרש את השאלה, פרט את ההמלצות ותאר את הדאגה המכרסמת והחששות המלוות בכל סוג של טפול.

רבי חיים חשב קמעה, והשיב תשובה קצרה ונוקבת: "הקפד על עניית אמן", פסק ר' חיים בפני האב

מפני בעל הפעשה (אגרת הרמב"ם)
אנו זכינו לשמש צנור וכלי להעביר הלאה את הודאתם הנרגשת לבורא העולמיים.